

Hierarchia zvukových prostriedkov

Kapacitu vnímania človeka nemožno vo filme využívať úplne naplno. Pre diváka by to bola únavná záťaž a jeho pozornosť by po určitej dobe ochabla. A preto je nutné (alebo lepšie) nechať divákovi voľný priestor pre vlastné myslenie, a tak vyrovnáť jednostrannosť pasívneho príjmu informácií. Význam takéhoto odľahčenia stúpa v tých miestach filmu, kedy sa divák potrebuje sústrediť, orientovať (úvod, expozícia), alebo keď si má triediť informácie, nechať doznieť zážitky (záver sekvencie či celého diela). Významné uvoľnenie toku informácií taktiež môže spätne posilniť účinok dramatického vrcholu.

Z uvedeného vyplýva, že vo zvukovej kompozícii audiovizuálneho diela je veľmi dôležitá **významová hierarchia zvukových prostriedkov**. Tak ako vo výtvarnom diele rozlišujeme napr. figúru, pozadie, vzdialené pozadie (obrazové plány), tak aj vo zvukovej kompozícii hovoríme o významovo diferencovaných rovinách – **zvukových plánoch**.

V prvom pláne vystupuje obsahovo nosný zvukový prostriedok základného informatívneho významu (môže to byť dialóg, komentár, ale aj hudba, či dokonca aj ruch).

Druhý plán tvoria napr. detailné ruchy súvisiace s akciou, alebo hudba, ktorá dopĺňa videné spoluúčastní sa na umeleckom vyjadrení, ale neviaže na seba plnú pozornosť.

Do tretieho plánu zvyčajne spadajú zvukové atmosféry, ktorých úlohou je okrem iného vytvárať vierohodné zvukové pozadie, a tak začleňovať akciu do priestoru, charakterizovať určité prostredie, podporovať kontinuitu reťazca zvukových plôch atď.

V zvukovej zložke audiovizuálneho diela sa nemusia uplatniť všetky tri významové roviny (plány). Niekedy sa kombinujú dve, niekedy sa pracuje len s jednou z nich. Jednotlivé zvukové prostriedky môžu tiež v priebehu meniť svoju úlohu, a teda aj prechádzať z jedného plánu do druhého.

Významová hierarchizácia zvukových prostriedkov je záležitosťou vhodného výberu a kombinácie zvukového materiálu. Celkový výsledok, a teda aj účinok, do značnej miery závisí na cieľavedomom spôsobe práce už pri „naberaní“ zvuku (nahrávaní), pri jeho následných úpravách a hlavne potom pri jeho miešaní (mixovaní).

Samozrejme záleží aj na stupni dokonalosti reprodukčnej techniky. Vnímanie zvuku audiovizuálneho diela je poznamenané faktom, že informácie sa k divákovi nedostávajú priamo, ale sprostredkovane, pomocou elektroakustického zariadenia.

V priamom vnímaní v bežnom živote nám náš binaurálny systém počutia umožňuje priestorovo lokalizovať zdroj zvuku a v množstve zvukov, ktoré nás obklopujú, sa orientovať (sústrediť) na ten, ktorý nás najviac zaujíma. (Čo je dané schopnosťou nášho mozgu vnímať výberovo.)

V monofónnej reprodukcii zvuku (známej zo starších filmov) sú všetky akustické informácie vtierané do jedného smeru, zvuk vychádza z jediného miesta. Zložitejšie zvukové dianie je tak pre diváka ťažšie rozpoznateľné.

Praktické dôsledky tohto zásadného rozdielu medzi prijímaním priameho a sprostredkovaného akustického signálu pociťuje divák, pre ktorého môže byť napr. dialóg nahraný v hlučnom prostredí úplne nezrozumiteľný aj napriek tomu, že ho režisér pri natáčaní počul dobre.

Monofónna reprodukcia pre vnímateľa znamená zníženie možnosti selekcie zvukových informácií. Výber je teda potrebné urobiť za diváka: akustické dianie významovo rozvrstviť – dôležité zvuky vyzdvihnúť, nepodstatné potlačiť, alebo aj vylúčiť.

Rozdiel priameho a sprostredkovaného vnímania sa prejavuje napríklad aj v nerovnakom účinku zvukového pozadia pod dialógom. V skutočnej situácii nám nemusí príliš vadiť, že zároveň s hlasom osoby, ktorú počujeme, znie aj hovorené slovo či hudba z rádia. Avšak v rovnakej scéne na plátne či obrazovke môže tá istá zvuková kulisa pôsobiť ako nadbytočná až rušivá. Aj keď je potlačená, po čase môže začať diváka znervózňovať a rozptyľovať.

Mnohé z uvedených problémov pomáhajú riešiť súčasné viackanálové zvukové technológie. Zlepšujú nielen priestorový dojem, ale aj plasticitu a čitateľnosť zvuku. Pre prax zvukovej tvorby to znamená, že nie je potrebné tak úzkostlivo kontrolovať dynamiku významovo nižších zvukových plánov. Viackanálové systémy teda umožňujú rozprestrieť zvukové dianie do priestoru, a tak lepšie využívať smerové schopnosti nášho sluchu na zreteľnejšie rozlišovanie zvukových jednotlivostí.